

מודוס אופרנדי של אל-קאעדה בחצי האי ערב

במהלך שנת 2014 פרסם מוסד התקשורת אל-מלאחם (Al-Malahem) השייך לארגון אל-קאעדה בחצי האי ערב (AQAP) סדרה של שמונה שיעורים מוקלטים העוסקים באסטרטגיה צבאית ושיטות לחימה. השיעורים - אשר נערכו והוגשו על ידי בכיר הארגון, נצר בן עלי אל-אנסי (Nasr bin Ali al-Ansi) - הופיעו במסגרת פרסומיה של "האקדמיה הצבאית הג'יהאדית". על מנת להנגיש את השיעורים, פורסם בחודש נובמבר 2014 מסמך בן 26 עמודים אשר מסכם בקצרה את עיקריו של כל שיעור.

מההקדמה לשיעורים עולה כי נושא "האסטרטגיה הצבאית" הנו רק פרק אחד (מס' 33) מתוך למעלה מ-60 פרקים במגוון נושאים צבאיים - בתחומי ההיסטוריה, הטקטיקה, ההכשרה, לוחמה ימית, הנדסה צבאית ועוד (ר' נספח) - אשר AQAP מעביר לחניכיו בהרצאות של "האקדמיה הצבאית הג'יהאדית". בנוסף, בהקדמה מובהר כי קהל היעד של הסרטונים הנו לוחמים בעלי ניסיון בשדה הקרב אשר "כשירים לשאת באחריות הפיקוד, ההכוונה והתכנון". הדבר מתיישב עם העובדה כי רוב העקרונות המפורטים בשיעורים נוגעים יותר לניהול של מערך לוחמים בשדה הקרב ולא למתקפות של מחבל בודד או חוליות קטנות.

לאחר הקדשת המסמך ללוחמי הג'יהאד והרבאט (Jihad and Ribat) ברחבי העולם האסלאמי וכן למנהיגי הג'יהאד, בעבר ובהווה (ובהם עבדאללה עזאם, אסאמה בן לאדן ואימן אל-טיואהרי) פורטו הכותרות של כל שיעור:

פרק א': אסטרטגיה ישירה ועקיפה

פרק ב': חשיבותה של אסטרטגיה-רבתי (Grand Strategy)

פרק ג': עיקרון אסטרטגי - "לנצח במלחמה או לא להפסיד בה"

פרק ד': המעצמות ואלמנטים של כוח

פרק ה': הטכנולוגיה הצבאית בין "מלחמת הלחצנים" למלחמה המסורתית

פרק ו': תמרון ועקרונות המלחמה

פרק ז': אלמנטים במלחמה (Elements of War)

פרק ח': למפקדים בלבד

פרק א': אסטרטגיה ישירה ועקיפה

בפרק זה מוסברים ההבדלים בין אסטרטגיה ישירה ועקיפה. בעוד האסטרטגיה הישירה שואפת להשמיד את היריב בקרב מהיר, האסטרטגיה העקיפה מערבת מלחמת התשה סבלנית שמטרתה לערער את ביטחונו ויציבותו של האויב ולפורר אותו מבחינה חומרית ומנטלית כאחד, כשהמטרה הראשית היא לשבור את רוחו של המפקד. כך למשל, האסטרטגיה העקיפה עשויה לכלול מתקפה כנגד אתר רגיש של האויב, מתקפה שמטרתה להעביר מסר ולפגוע באויב מנטלית ולא דווקא להרוג מספר גדול של חיילים. אל-אנסי מדגיש כי חשוב ליצור אצל האויב תחושת נרדפות שתגרום לו לחוש תמיד כמו "חיה במצוד". אל-אנסי מצטט את האסטרטג הבריטי לידל הארט (Liddell Hart) אשר סבר כי ישנם שני סוגים של מתקפות: מתקפה פיזית הפוגעת בכוחות האויב ומתקפה מנטלית המכוונת ל"מרכז החשיבה" של הכוחות הללו בניסיון לשתק אותם. במילים אחרות, האסטרטגיה העקיפה לא שואפת להשמיד את חיילי האויב אלא מתמקדת בהריסת "מרכזי העצבים" של האויב ובפגיעה במורל של מפקדיו. אל-אנסי מסביר כי השאיפה העליונה היא להביס את האויב באסטרטגיה עקיפה, ללא שפיכות דמים. אל-אנסי מביא דוגמאות היסטוריות לשימוש באסטרטגיה עקיפה, הן בהיסטוריה האירופית (גרמניה הנאצית בין 1933-1939) והן בהיסטוריה הערבית (ח'אלד בן אל-וליד [Khaled bin al-Walid], אחד מחבריו [companions] של הנביא מחמד שנודע בטקטיקות הצבאיות שלו). בהקשר הגיהאדי, אל-אנסי מציג את הפיגועים שביצע אסאמה בן לאדן כנגד ארה"ב כדוגמה לאסטרטגיה עקיפה מוצלחת – גם אם הפיגועים לא השמידו את ארה"ב מהיסוד הם חשפו אותה בחולשתה ואיחדו את כל בני האומה המוסלמית תחת מטרה אחת וסמל אחד.

במסגרת ההסבר על ההבדל בין אסטרטגיה לטקטיקה, מסביר אל-אנסי כי בן לאדן פעל באופן אסטרטגי כנגד ארה"ב ואילו ארה"ב הגיבה באופן טקטי בלבד ולכן כשלה. עם זאת, אל-אנסי הדגיש כי ארה"ב החלה להשתנות ועברה ממאבק טקטי במג'אהדין למאבק אסטרטגי אשר כולל בין השאר ניסיון לסלף את תדמיתם של המג'אהדין ולסכסך בינם לבין העם.

אל-אנסי מוסיף כי אחד ממאפייניה העיקריים של האסטרטגיה העקיפה היא חירותו של הצד הנוקט בה לקבל את ההחלטה לפעול או לחדול בהתאם ללוח הזמנים שלו ולתכניותיו. אל-אנסי מסכם כי האסטרטגיה העקיפה מתמקדת בהתשה נפשית של האויב מחד ובאמונה עמוקה של הלוחם בצדקת מטרותו מאידך. אל-אנסי מסיים את השיעור בתהייה: "מה ערכו של נשק מודרני בידיו של חייל שאינו מאמין במטרה שלשמה הוא נלחם או לא נותן אמון מלא במפקדיו?".

פרק ב': חשיבותה של אסטרטגיה-רבתי (Grand Strategy)

בפרק זה מבהיר אל-אנסי כי חשוב ביותר שתהיה בנמצא אסטרטגיה-רבתי, תכנית על וחזון ברור אשר יקבעו את ניהול הלחימה. אל-אנסי מצטט את קרל פון קלאוזביץ (Carl von Clausewitz), מאבות תורת הלחימה המודרנית, אשר הגדיר את המלחמה כסוג של אלימות שמטרתו לכפות על יריבך את רצונך. בהקשר זה מסביר אל-אנסי כי כל המלחמות נובעות מתחושה של עוינות ואיבה כלפי האויב ורצון להשמידו, גם אם מדובר במלחמות המתבססות בעיקר על השכל ולא על הרגש. אל-אנסי מבהיר כי כדי לנהל לחימה יעילה חובה לבטל אצל הלוחם את הרתיעה מאלימות ומשימוש בכוח ומדגים באמצעות מספר פסוקים מהקוראן את החובה לנהוג באויב בקשיחות. אל-אנסי מוסיף כי על הצד הלוחם להבהיר לאויב שאיננו סכנה חולפת אלא ימשיך להילחם בו דור אחרי דור. כמו כן, מדגיש אל-אנסי כי חשוב שהאסטרטגיה תהא "אסטרטגיה-רבתי" הנוגעת למגוון תחומים, כולל פוליטיקה, כלכלה, חברה וצבא, תוך התאמה של אסטרטגיה ייעודית לכל מצב נתון. אל-אנסי מסביר כי אסטרטגיה-רבתי אינה אוסף של צעדים גרידא אלא מבט כולל שלוקח בחשבון את כל העמדות והסיכונים ונותן את הדעת גם על ימי השלום שיגיעו אחרי המלחמה. בהקשר לחשיבותו של חזון ברור, מזכיר אל-אנסי את בן לאדן אשר נהג לומר לחסידיו כי במידה וייהרג עליהם לפנות לאבו-חפץ (Abu Hafs) (הכוונה לגיסו של בן לאדן, מחמד עאטף, אשר חוסל בנובמבר 2001) שכן הוא מכיר את תכניות הארגון גם "לתקופה שלאחר נפילתה של ארה"ב". על פי אל-אנסי, יש לגבש קו פוליטי אחיד (שכן לא תיתכן אסטרטגיה ללא תוכן פוליטי) ולברר מהו "מרכז הכובד" של האויב (הצבא, הכלכלה, בעלת ברית חזקה וכדומה). אל-אנסי מציין כי יש לתעדף פגיעה באויב הראשי שחיסולו יביא לקריסתם של האויבים המשניים (למשל, מבחינת מדינות רבות ארה"ב היא "מרכז הכובד" ופגיעה בה תוביל בעקיפין לפגיעה בהן). בהתייחס לצורך להימנע מקרבות משניים, אל-אנסי מספר על מקרה בו אחד הפעילים הציע לאסאמה בן לאדן לחטוף מטוס אמריקאי ולהשתמש בו כקלף מיקוח על מנת לשחרר שישה פעילי אל-קאעדה שעצורים בידי ארה"ב. להצעה זו השיב בן לאדן כי למרות חשיבות נושא שחרור האסירים, הרי שפעולה כזו - גם אם תצליח - רק תגרום לארה"ב לקחת בשבי פעילים נוספים ולגרור את אל-קאעדה לפעולות אשר לא יפגעו בארה"ב מבחינה צבאית, כלכלית ופוליטית.

פרק ג': עיקרון אסטרטגי - "לנצח במלחמה או לא להפסיד בה"

בפרק זה מסביר אל-אנסי כי לצד הניצחון או התבוסה קיים מצב שלישי: הימנעות מלחימה תוך המתנה לשעת כושר. כלומר, לעתים האסטרטג נדרש להימנע מלחימה שתוביל לתבוסתו ולמותם של כל כוחותיו. בהקשר זה, מציג אל-אנסי כדוגמה מלחמות של "מעטים מול רבים" ומסביר כי גם אם קבוצות קטנות אינן מסוגלות - לפחות תיאורטית - להכריע סופית אויב גדול וחזק יותר, הרי שהן יכולות לכל הפחות "לא להפסיד במלחמה" ולמנוע מהאויב לחסל אותן. על האסטרטגים להציג נגד עיניהם תמיד את מאזן הכוחות, לבצע הערכות ולמצוא מטרות חלופיות תוך מלחמת התשה מתמדת כנגד כוחות האויב וזאת בכדי לשכנעו בחוסר הכדאיות של מתקפותיו.

כמו כן, מציין אל-אנסי כי חשוב לדעת להכיר את הסביבה בה פועלים על מנת לגייס את כלל הציבור למטרה שלשמה נלחמים. אל-אנסי מבהיר כי לכל חברה יש את המניעים שלה שיגרמו לה לצאת למלחמה ולכן חשוב לדעת לפרוט על הרגש הנכון שיביא להתעוררות ציבורית ותמיכה עממית (אל-אנסי מציג כדוגמה מקרה בו AQAP חשפה חוזה שנחתם לכאורה בין השגרירות האמריקאית בתימן למשרד הבריאות התימני בנושא אספקת יצאויות לחיילי הצבא האמריקאי, הדלפה שהובילה לזעם רב כלפי האמריקאים בקרב האוכלוסייה השבטית).

בהקשר זה מדגיש אל-אנסי כי דיפלומטיה אמתית מגובה תמיד בכוח – דיפלומטיה נטולת כוח היא לא יותר מניסיון שכנוע נבוב. אל-אנסי מפרט כי חשוב שהדיפלומטיה תכלול אמצעים להפעלת לחץ: "דיפלומטיה אמתית הינה דיפלומטיה שמסוגלת לזרוע פחד בשורות היריב עם קבלת ההחלטה להשתמש בכוח". יש לזכור כי הפוליטיקה מניעה את הקרבות ומגדירה את הסיכונים עבור המפקדים בשטח. בימינו חייל יכול להילחם אך ורק תוך שיתוף פעולה עם המדינאים אשר אחראים בתורם לרמתם של הכוחות הלוחמים והכשרתם. על מנת להדגים, מציין אל-אנסי כי AQAP הצליחה להשיג אמצעים להפעלת לחץ על האויב (זריעת פחד ואיום כלכלי), ואף עלה בידה להחדיר סוכנים לשורותיו.

בשיעור זה מקדיש אל-אנסי התייחסות גם לנושא המדיניות. אל-אנסי מבהיר כי על המדיניות והחזון הכללי לנהל את הפעילות הצבאית. יש להבדיל בין העיקר לתפל ולדעת לבחור את המטרות הנכונות לפי התכנית שהמדיניות מתווה. בהקשר זה יש לקחת תמיד בחשבון את דעת הקהל ולבחון האם פעולה מסוימת תתקבל בעיני הציבור באופן חיובי או שלילי. כמו כן, על המנהיגים לדעת מה רמת היכולת הצבאית ומה ניתן לביצוע אם לאו.

פרק ד': המעצמות ואלמנטים של כוח

בפרק זה מוסבר כי מעצמה הינה מדינה המסוגלת לייצר כל דבר (בעלת תעשייה חזקה) או להשמיד כל דבר (איתנה מבחינה צבאית), תוך הבחנה בין כוח של מגננה (היכולת למנוע מיריבך לכפות את רצונו עליך) לבין כוח של מתקפה (היכולת לכפות את רצונך על היריב).

הגיאואסטרטג האמריקאי, ניקולס ג'ון ספיקמן (Nicholas John Spykman), פירט את האלמנטים של כוח במדינה ברשימה הבאה:

1. שטח

2. אופי המדינה ודמותה

3. גודל האוכלוסייה

4. הימצאותם או היעדרם של חומרי גלם (משאבי טבע)

5. התפתחות כלכלית וטכנולוגית

6. עוצמה פיננסית

7. הומוגניות אנושית (נאמנות התושבים למדינה והלכידות החברתית)

8. רמת האינטגרציה החברתית

9. יציבות פוליטית

10. רוח לאומית

אל-אנסי מסביר שהנתונים המעניקים למדינה עוצמה וכוח (למשל, שטח גדול, גישה לים וגבולות נוחים לפיקוח) נכונים גם לגבי שטחים שנכבשו במלחמה או מבצע צבאי.

אל-אנסי מוסיף כי לצד הרשימה לעיל קיימת רשימה המחלקת את הגורמים המרכיבים את עוצמתה של מדינה לשלושה סוגים בלבד:

1. **גורמים מדיניים**: מצב גיאוגרפי, ממדי המדינה, גודל וצפיפות האוכלוסייה, יכולת ארגון, רמה תרבותית, צורת הגבולות ועמדותיהן של המדינות השכנות.

2. **גורמים פסיכולוגיים-אנושיים**: גמישות כלכלית, יצרניות וכושר המצאה, עמידה איתן וסתגלנות.

3. **גורמים כלכליים**: פוריות הקרקע, אוצרות טבע, ארגון תעשייתי, רמת הטכנולוגיה, רמת המסחר והעוצמה הפיננסית.

בהקשר זה מציין אל-אנסי כי גם אם בריתות בין מדינות קטנות לגדולות מדגימות את כפיפותן של הראשונות לאחרונות הרי שקיימים מקרים בהם מדינה קטנה יכולה לאלץ את בת בריתה הגדולה לוותר על אינטרס מסוים או לגרור אותה להפעלת כוח (דבר שהודגם בטקטיקה שהפעיל שארל דה גול מול ארה"ב ובריטניה בין השנים 1940-1944). אל-אנסי מסכם כי מדינות בנות-דעת יודעות להגביל את שאיפותיהן ולא להפעיל את מלוא עוצמתן שכן הגברת הכוח והגדלת השאיפות יגרמו למדינות האחרות לכונן ברית נגדן.

פרק ה': הטכנולוגיה הצבאית בין "מלחמת הלחצנים" למלחמה המסורתית

בפרק זה מדגיש אל-אנסי כי הדבר החשוב ביותר בצבא הוא לוחמים חדורי-אמונה ובעלי כושר גופני תוך שהוא מותח ביקורת על ההסתמכות היתרה על טכנולוגיה שמאפיינת צבאות מודרניים. אל-אנסי טוען כי בעידן המודרני החשיבה היצרנית הוחלפה ברוטינה טכנית שהפכה את החיילים מלוחמים ל"מתפעלים של כלים ומכשירים". עבור אותם חיילים, מסביר אל-אנסי, לחימה פירושה "מעקב אחר נוריות בצבעים שונים ולחיצה על לחצנים". אל-אנסי מבהיר כי עודף רווחה ותנאים נוחים לחיילים הופכים אותם לרכרוכיים, עצלנים או מוגי-לב ולכן חובה לשמור על איזון בין הדרישות הטכנולוגיות של הצבאות לבין הצורך לשמור על הצבא כצבא של לוחמים אמתיים.

בהקשר זה מסביר אל-אנסי כי ככל שהמטה גדול ומסורבל יותר, כך יורדת איכות תפקודו של הצבא. אליבא דאל-אנסי, הטכנולוגיה הפכה את החיילים למעין אנשי מנהלה שמרגישים במשחק מחשב ולא בקרב אמתי, במקום להפוך אותם ללוחמים מחוספסים וקשוחים.

פרק ו': תמרון ועקרונות המלחמה

הקדמה: אל-אנסי מגדיר את התמרון בתור אופן ארגון הכוחות והנעתם בשטח. אל-אנסי מסביר כי מטרתו של חלק זה במחקר הינו להבין כמה ממטרות התמרון בהסתמך על הנקודות הבאות:

- מהם היסודות עליהם מתבסס התמרון
- פעולות השתייפ השונות בעת ביצוע התמרון
- תנאים לביצוע

מאפייני התמרון:

1. **יצירתיות.** התמרון דורש מהמפקד להיות יצירתי ולחדש - רק כך יוכל להצליח ולמנוע מהאויב ללמוד את שיטות הפעולה שלו.
 2. **אינטראקטיביות.** את התמרון מבצעים מול אויב שחובה לקחת בחשבון. לאחר הגדרת המטרה יש לבחור את האמצעים בהם יש להשתמש להשגתה.
 3. **מציאותיות.** התמרון אינו מתבצע על הנייר באופן תיאורטי. יש לבצע את התמרון בשטח על מנת להשיג את התוצאה הרצויה.
- בפרק זה מבחין אל-אנסי בין העקרונות (יסוד קבוע ובלתי משתנה בתמרון) לבין השיטות (יסוד משתנה בהתאם לנסיבות ולאמצעים הזמינים).

כללים ועקרונות (החלק הקבוע):

המלחמה הינה אמנות המתבססת על ידע ומנוהלת באמצעות חוקים ועקרונות. חוקי המלחמה אשר מתווים כל פעילות מלחמתית הם קבועים למדי. שיטות התמרון, לעומת זאת, משתנות ומתפתחות.

עקרונות המלחמה:

1. הגדרת המטרה (רצון)
2. היכולת להשיג את המטרה (יכולת)
3. הניהול (ארגון) [Administration (management)]

ראשית: הגדרת המטרה (רצון):

אל-אנסי מסביר: "יש להגדיר מה ברצוננו להשיג ועלינו לכפות את רצוננו על האויב תוך שימוש בכל כוחנו". אל-אנסי מדגיש את ההבחנה בין הרצון (שאיפה ממוקדת שניתן לממש על פי תכנית ברורה) לבין חשק (כלל המאוויים השאיפות) או התעקשות

(להמשיך לפעול ולהתייש את כוחותיך למרות הידיעה כי סיכויי ההצלחה קלושים). הדבר דורש את מילוי התנאים הבאים :
תנאי א' : חובה להגדיר מטרה ברורה ואין לסטות ממנה. ללא מטרה ברורה אין פעילות אלא רק תגובות להתגרונות מצד האויב. חשוב לבחור מטרה שניתן להשיג ולהעריך את סיכויי ההצלחה.
מה הן התכונות המיוחדות שהולמות את המטרה?

1. על המטרה להיות חלק מתמרון גדול יותר. את המטרה ניתן להבין רק בתוך מסגרת של תמרון ברמת הפיקוד העליון.
2. התוצאה : את המטרה ניתן להגדיר בתור התוצאה שברצוננו להשיג כנגד האויב ובניגוד לרצונו.

מזווית אסלאמית, לבחירת המטרה שלושה תנאים שיש לבחון :

• האם המטרה מותרת וראויה מבחינה שרעית?

• האם יש לארגון יכולת צבאית להשיג את המטרה?

• מהו הרווח מהשגת המטרה (הן מבחינה טקטית והן מבחינה פוליטית והסברתית)?

אל-אנסי מדגיש כי יש לצאת לפעולה אך ורק אם מתמלאים בה שלושת התנאים לעיל. אל-אנסי ממחיש זאת בדוגמה: הגם שמבחינה שרעית מותר להילחם בצבא התורכי, הרי שאין לאל-קאעדה בסוריה יכולת צבאית מולו ולכן אין לצאת לפעולה כנגד התורכים.

המחשת המטרה :

- במרחב הגיאוגרפי (המקום) : אזור או אזורים שיש לכבוש ולהגן עליהם.

- בזמן : פרק הזמן שבמהלכו יש להשיג את המטרה.

תנאי ב' : על התמרון להיות אחיד מבחינת הפיקוד, המטרה הסופית, התכנון והביצוע (עיקרון האחידות)

שנית: היכולת להשיג את המטרה :

הגדרת המטרה אינה מספיקה שכן נדרשת יכולת ורמה מסוימת של חופש פעולה שיאפשרו לבצע את התמרון ולהשיג את המטרות, למרות תכניותיו של האויב. את המטרה הזו ניתן לכנות "עיקרון הביטחון" ואפשר לייחס לה שני אפקטים :

- אפקט פסיבי : אי-כניעה לרצונו של האויב

- אפקט אקטיבי : כפיית רצונו על האויב

שלישית: הניהול (ארגון)

עיקרון אחידות הפעולה מתנגש עם עיקרון הביטחון : על פי הראשון יש לפרוס את הכוחות ולהניעם בעוד שהשני דורש לרכז את המאמצים ולהגבילם. הפתרון טמון ביצירת תיאום ואיזון בין שתי הדרישות תוך הקדשת רק מה שנדרש לביטחון ולא מעבר לכך. מפקד מוכשר הוא מפקד שמצליח לשלב בין הצורך לנוע לבין הצורך לשמור על הביטחון ויודע מה נדרש להקריב

על מנת להשיג את המטרה.

בהקשר זה, מתייחס אל-אנסי לצורך להקטין את מספר המשימות המשניות למינימום, הגם שיש להן חשיבות היות וכישלון של הכוחות המשניים עלול לסבך את הכוח הראשי. מכאן שאין מנוס מלבצע הימורים מושכלים ואחראיים תוך יישום של כל האמצעים כנגד האויב הרלבנטי ולא כנגד אויב אחר.

אל-אנסי מדגיש כי חשוב לרכז את כל המאמצים כנגד מטרה אחת על מנת לא להתפזר. אל-אנסי מספר בהקשר זה על מקרה בו ניגשו פעילים מאירופה לאסאמה בן לאדן והציעו יעדים לתקיפה באיטליה או בספרד, אך בן לאדן השיב בזמנו כי הוא מרכז את מאמציו כנגד ארה"ב.

אל-אנסי מסכם ומבהיר כי במלחמה האירועים קודמים לרעיונות, המעשים קודמים לדיבורים והפרקטיקה עדיפה על התיאוריה. בכדי להצליח בשטח לא מספיקה תיאוריה בלבד אלא נדרשת גם הכנה מדוקדקת מראש. בתגובה לשאלה מאחד התלמידים, מחלק אל-אנסי את התמרונים לתמרונים טקטיים ואסטרטגיים. תמרון טקטי מתבטא בארגון והנעת הכוחות בשטח (במארב, למשל) בעוד שתמרון אסטרטגי לוקח בחשבון את הפעילות הצבאית לצד מערך ההסברה, התמיכה העממית והמטרה אותה שואפים להגשים.

שיטות התמרון (החלק המתפתח)

אל-אנסי מסביר כי ישנם שלושה גורמים שעשויים להשפיע על שיטות התמרון ולשנותן: הזמן (למשל, יום מול לילה, חורף מול קיץ), המקום (למשל, עיר מול יער) והאמצעים. הגם שהשיטות והמאמצים רבים מספור ניתן לסווגם באופן הבא:

א. תיאום המאמצים

התמרון בסופו של דבר מתבצע למאמץ¹ ראשי – בין אם מדובר במאמץ שהיה צפוי מראש ובין אם מדובר בשינוי במרכזי הכובד שנוצר תוך כדי הלחימה (במקרה כזה יש לבחור היפותזה אלטרנטיבית או בתמרון חדש שיוביל לאותה המטרה). בהתאם לעיקרון שהוצג לעיל, במידה והכוחות מרוכזים ומאוחדים, שינויים בלתי צפויים ישפיעו עליהם פחות.

חשוב לבחור את ציר החדירה הראשי על מנת להשמיד את מרכז כוחות האויב ולהעדיף את הנקודה שהכי פחות צפוי שיחדרו ממנה (למשל, דרך אגף שאינו שמור היטב או מאזור המפריד בין שני יחידות של האויב). במקביל, על הכוח המסייע להשתמש בגורם ההפתעה על מנת לשבש את תנועת כוחות הרזרבה של האויב. הכוח המסייע נועד אם כן לאחת מהמטרות הבאות:

- הקלה על המתקפה של המאמץ הראשי (הפעילות הראשונית) – כלומר, הכוח המסייע מוריד מהמעמסה של הכוח

¹ המונח "מאמץ" משמש לתאר כאן כוח צבאי בפעולה במסגרת תמרון או מלחמה.

הראשי

או

- הקלה על פיתוח של מאמץ זה (באמצעות סיוע) – כלומר, שמירה על כוח מסייע בתור רזרבה

או

- היעזרות בהצלחות של המאמץ הראשי בחיבור למאמצים אחרים (קישור) – כלומר, שימוש בכוח המסייע על מנת לחבר שני אזורים שנכבשו

ב. תיאום עמדות

תיאום העמדות הינו תוצאה של תיאום המאמצים והוא משמש בתור האמצעי המרכזי לניהול נכון של הכוחות. שתי עמדות היסוד של המפקד הינן מתקפה או הגנה, בהתאם לאמצעים שנמצאים ברשותו.

במתקפה: חזית המתקפה מוגדרת בהתאם למאמץ המיושם - האם מדובר במאמץ ראשי או משני. יצוין כי ניתן לתאם בין פעילות הדורשת כוח לפעילות הדורשת גמישות תוך הגנה מתוך צפיפות טבעית או הגנה על אזור פעילות נרחב. במידה והצבא נמצא במתקפה הוא זקוק לכוחות העסקה (engagement forces), סיוע, איגוף, כיתור וקישור.

בהגנה: ניתן לתאם בין הגנה שמטרתה לעצור לבין פעילות מעכבת ופעילות שדורשת כוח, גם אם פעילות זו מכוונת להשגה של מטרה מוגבלת. התיאום בין העמדות מאפשר לחסוך באמצעים בחלקים מסוימים של החזית ולרכזם בחלקים אחרים תוך שמירה על יחידות הרזרבה. במידה והצבא נמצא בעמדת הגנה הוא זקוק לכוחות חיפוי, מארב ועיכוב. ההגנה יכולה לשמש לעצירת כוחות האויב או לעיכובם.

אל-אנסי מדגיש כי בכל מקרה חשוב להקפיד על "חיסכון בכוחות" תוך שמירה על כוח רזרבי, גם במקרה של התקפה וגם במקרה של הגנה.

ג. תיאום בין הכיוונים

תחילה יש להבהיר שני מושגים ולהבחין ביניהם:

1. כיוון: קו אידיאלי שרק תחילתו וסופו הוגדרו אשר יש לרכז את הכוחות בקרבתו. המפקד עשוי להתרחק מהקו על מנת לנצל נקודות תורפה אצל האויב אך עליו לחזור אליו כאשר יתאפשר לו, ובכל מקרה עליו להגיע לנקודת הסיום שהוגדרה לקו.

2. ציר המאמץ: הציר שונה מהכיוון בכך שישנן נקודות על הקרקע בין תחילתו לסופו וחובה לעבור בכל אחת ואחת מהן.

מכאן שהכיוון מאפשר יותר חופש פעולה מבחינת המפקד, היות והוא לא מחויב לעבור במספר תחנות כמו במקרה של

הציר.

תכנון תמרון על פי כיוון:

הכוונה כאן היא לשימוש בהשפעות ובתוצאות שנגרמות בעקבות הסידור ההנדסי שלהן ביחס לסידור של האויב. התזמונים הללו מאפשרים לערוך תמרונים מרכזיים ואֶגְפִּיִּים כנגד התחבורה של האויב ותמרוני כיתור שנמצאים מחוץ לתחום המחקר הנוכחי.

כיווני התמרון. ניתן לפקד על קבוצות טקטיות בשלושה כיוונים:

הקבלה (correspondence): הכוחות מסודרים כשהם מקבילים זה לזה אל מול האויב. משתמשים ב"הקבלה" במקרה של מאמץ בעל כוח בינוני כנגד אויב המבוצר היטב בשוחות אך ללא עומק. במקרה כזה נפתחת פרצה גדולה ומספר גדול של נתיבים אלא שאז חשוב להימנע מיצירת מרחק רב מדי בין הקבוצות הלוחמות.

התכנסות (convergence): הכוחות מתכנסים ונפגשים כשתואי הקרקע מחייב זאת (למשל, במעבר במקום צר). אסור לאפשר התכנסות של הכיוונים אך מותר להרחיב את בסיס היציאה ולהשיג פרצה עמוקה. עם זאת, אסור בתכלית האיסור לחשוף את האגפים למתקפות הנגד של האויב. ההתכנסות באה לידי ביטוי בחילופי אש ובתנועות.

היפרדות (divergence): הכוחות מתרחקים אחד מהשני ומתחלקים לקבוצות קטנות. תמיד נעשה שימוש בהיפרדות של הכיוונים לאחר השגת ניצחון והחדירה. ההיפרדות מעניקה ליחידות זירה רחבה יותר להתפרש בה, זירה לה הן זקוקות על מנת לנוע ולבצע פעולות איגוף כנגד האגפים והעורף.

על מנת להצליח בתמרון, יש לשלב בין כל שלוש התצורות המפורטות לעיל וזאת בהתאם לנסיבות ולתנאים.

ד. תיאום בקצב (עוצמת המומנטום)

הכוונה היא לארגון הקצב של התמרון על ידי חלוקתו במרחב ובזמן לחלקים או שלבים עוקבים. יש לעבד את המובן הזה בכל צורות הלחימה (מתקפה, מתקפת נגד, פעילות מעכבת). במסגרת תיאום הקצב יש לתכנן את לוח הזמנים לביצוע המשימות וכן לחשב את הטווחים של כלי הנשק, אופן פרישתם ומועד השימוש בהם. ארגון הקצב הוא למעשה הערכה של מהירות פעילותם של האמצעים ומשכם באופן מתוחכם. יש לזכור כי מהירות אינה חיפזון המוביל לפגיעה באנשים ובתחמושת אלא תכנון פשוט וארגון של ההכנה.

ה. תיאום בהשפעת האמצעים

המילה "אמצעים" משמשת כאן על מנת להתייחס לאמל"ח - בין אם מדובר ברובים, ארטילריה או מטעני נפץ. הכוונה כאן היא להיכרות עם האימפקט שיש לכל אמצעי ולחימה ותיאום בין אמצעי הלחימה השונים על מנת להשיג את התוצאה הסופית הרצויה הטובה ביותר. את הדבר ניתן להגשים על ידי יצירת קבוצות המורכבות מכל סוגי

החילות, שימוש ביחידות רזרבה וביצוע תמרוני אש (ארטילריה ותעופה).
את האמצעים האלה יש להגדיר תוך שלוקחים בחשבון את האימפקט שרוצים להשיג כנגד האויב. האמצעים כוללים
אש, הלם, תנועה ומשאבים לוגיסטיים ואדמיניסטרטיביים הולמים בדרגות שונות.
אל-אנסי חוזר ומסכם כי על המפקד להגדיר מטרה שאין לסטות ממנה, לתאם בין הכוחות, לשים לב לזירה בכל
הממדים, לתת את הדעת על פרישת אמצעי הלחימה וללכד את סידור הלחימה.

פרק ז': אלמנטים במלחמה (Elements of War)

אל-אנסי מסביר כי האלמנטים הפיזיים של הלחימה הנם הגנה, נשק ותנועה. השאיפה היא להכות באויב מבלי לספוג מכה ולנוע בחופשיות. ישנם שלושה סוגים של תנועה: ברגל, ברכיבה על סוס וברכב. כלי הרכב מחולקים לשלושה סוגים (יבשתיים, ימיים ואוויריים) ואילו לתנועה יש שלושה ממדים:

תנועה חד-ממדית: למשל, תנועה על כביש או מסילת ברזל

תנועה דו-ממדית: תנועה על הקרקע או על פני המים

תנועה תלת ממדית: למשל, צוללת בים או מטוס באוויר

טקטיקות של מתקפה:

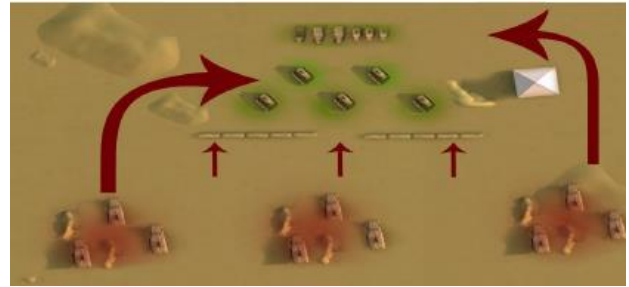
1. מתקפה חזיתית (חדירה לחזית)

2. מתקפה משולבת עם כיתור מצד אחד (רֶתֶק של החזית ואיגוף מהצד)

3. מתקפה משולבת עם כיתור משני הצדדים (מלקחיים), (רֶתֶק של החזית וכיתור)

4. מתקפה על העורף (הקפה)

בטקטיקה הראשונה המטרה היא חדירה, בטקטיקה השנייה והשלישית המטרה היא כיתור האויב ואילו ברביעית המטרה היא להכות בו מהעורף.

תקיעת טריז:

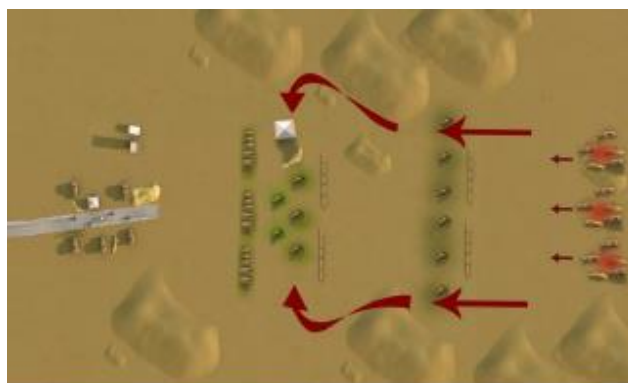
ניתן לתאר את פעולת "תקיעת הטריז" ככניסה של קבוצת משוריינים, חי"ר, מכונאים, ארטילריה ויחידות נ"ט דרך פתח שנפרץ בקו ההגנה של האויב. "תקיעת הטריז" מסתמכת על ריכוז כוחות כנגד החזיתות החלשות, הסתננות אל מעבר לקו האויב והתפרסות בצורת מניפה או מלקחיים. בשיטת המניפה נעשה שימוש כאשר יש טריז אחד חזק המתפרס באזור התחום בגבולות טבעיים. במקרה בו אחד מצדדי המניפה נתקל בהתנגדות חזקה שמונעת ממנו להתקדם הרי שמדובר ב"חצי מניפה". בשיטת המלקחיים נעשה שימוש כאשר ישנם שני טריזים – הכוחות התוקפים במקרה זה מתקדמים למרחק של 150-200 קילומטר בעומק עורף האויב. במידה והתוקף משתמש בשלושה טריזים הרי שהתקדמות הטריז האמצעי יהיה בצורת מניפה כששני הטריזים הצדדיים ישמשו בתור מלקחיים. ככל שההתקדמות לאחר "תקיעת הטריז" היא חזקה ומהירה יותר, כך יגרמו הפעולות לערעור הסדר האסטרטגי של האויב בצורה עוצמתית יותר ויאפשרו להשיג את הניצחון בצורה טובה יותר.

"תקיפת טריז"

התפרסות בצורת "מניפה"

התפרסות בצורת "מלקחיים"

עקרונות כלליים לשימוש בכוחות אוויריים (Airborne Troops):

1. עליונות אווירית מוחלטת.
2. יציאה לפעולות בלילה כאשר העליונות האווירית אינה מובטחת.
3. שימוש מושכל בכוחות הללו לאור חשיבותם ושליחתם למשימות חיוניות בלבד.

4. תיאום בין פעולות התקיפה האוויריות לפעולות הקרקעיות.
5. הפתעה בהפלה ובאיסוף.
6. הלימה בין המשימה לאמצעים.
7. תכנית פשוטה וקלה לביצוע.

עקרונות כלליים להגנה כנגד מתקפות אוויריות:

1. הגנה על כל המדינה באמצעות מרכזים לבקרה והתרעה.
2. הצבת מכשולים שונים (יתדות, חומרי נפץ, חוטי תיל וכו') באתרים בהם עשויה להתבצע הנחתה של כוחות.
3. חובה שיימצאו כוחות להתערבות מהירה.
4. יש לפגוע באזורים הכינוס של היחידות המוטסות לפני המראתן.
5. שילוב תכנית הירי ההגנתי של החזית עם תקיפת אזורי ההנחתה.
6. אין להגזים בחשיבותם של הכוחות, בייחוד כאשר ההנחתה מתבצעת בלילה.

ההתפתחות הצפויה:

גם כאשר העליונות האווירית היא מוחלטת, לא ניתן להכריע במלחמה ללא מערכה קרקעית.

פרק ח': למפקדים בלבד

פרק זה עוסק בספר "אמנות המלחמה" (*The Art of War*) של האסטרטג הצבאי הסיני, סון דזה (Sun Tzu), וברעיונות המועלים בו. אל-אנסי מסביר כי הספר מכיל עצות והנחיות למלכים ולמפקדי צבא בנושא אסטרטגיות צבאיות וטקטיקות מלחמה תוך דיון בסוגים שונים של תמרונים, מידת השפעתם על שדה הקרב, אופיו ותוצאות הקרב עצמו. בהמשך, מציג הפרק מבחר מובאות מתוך הספר תחת כותרות שונות כגון: "חמישה דברים שעליך לדעת על מנת לנצח במלחמה", "אם תדע את הדברים הבאים, תדע מהו רעיון הניצחון" או "ניצול חולשותיהם של מפקדי האויב".

תחת הכותרת "האסטרטגיה של סון דזה מול האויב" מציין אל-אנסי כי שיטת המלחמה הטובה ביותר היא להשתלט על כל אדמת האויב תוך נזק מינימלי לשטח שנכבש ושבייתם של כוחות האויב במקום ריסוקם. את המיומנות הצבאית ניתן לחלק לדרגות:

דרגה ראשונה: סיכול תכניותיו של האויב באמצעות מתקפת מנע.

דרגה שנייה: היכולת לפרק את הקשרים והבריתות שהאויב יצר על מנת לבודד אותו.

דרגה שלישית: תקיפה ישירה של האויב. יש לבחור את המטרות הכלליות אשר יכריעו את המערכה ויש לבחון את יחסי הכוחות על מנת להחליט אם לתקוף.

המשך המסמך כולל מובאות נוספות מספרו של סון דזה הכוללות עצות בנושא שדה הקרב (למשל, מיקום המחנה, הימנעות מפזיזר הכוחות בחזיתות שוליות, ריכוז הכוחות על קרקע שיש בה משאבים וכו') ועקרונות אמנות המלחמה.

נספח: קוריקולום של אקדמיית הג'האד של AQAP

6- טבלת הרצאות:						
השלב הלימודי			נושא	קטגוריה	מס' נושא	משך (בדקות)
מומחים	מתקדמים	מתחילים				
		מתחילים	היסטוריה צבאית	היסטוריה	001	60
		מתחילים	חשיבות לימוד גיאוגרפיה	גיאוגרפיה	002	60
		מתחילים	תצורות צבאיות יבשתיות	פיתוח ושימוש	003	60
		מתחילים	מבוא ללוחמת גרילה	טקטיקה	004	90
		מתחילים	לוחמת גרילה	טקטיקה	005	90
		מתחילים	שיטות להכנת קבוצות לוחמות לפעילות בתור יחידות גרילה	אימון	006	180
		מתחילים	כוח מסייע	טקטיקה	007	45
		מתחילים	טקטיקה של כוחות אנטי-גרילה	טקטיקה	008	45
		מתחילים	מדיניות צבאית בתקופת הנביא	היסטוריה	009	45
		מתחילים	קרוב בדר (דיון לאחר קריאה עצמית)	היסטוריה	010	60
		מתחילים	הגדרת הביטחון הלאומי	אסטרטגיה	011	45
		מתחילים	הקדמה לחובות המטה	חובות המטה	012	60
		מתחילים	פנקס הערות לקצין המטה	חובות המטה	013	45
		מתחילים	מנהל, אספקה וציוד	ענייני מנהלה	014	120
		מתחילים	משימות וחובות של ההנדסה הצבאית	הנדסה צבאית	015	60
		מתחילים	לוחמת מוקשים	הנדסה צבאית	016	120
		מתחילים	כוחות ימיים	חיל הים	017	60
		מתחילים	טקטיקה ימית	חיל הים	018	45
		מתחילים	הגנות אוויריות "משותף"	חיל האוויר	019	45
		מתחילים	הגנ"א וטקטיקות הגנה ומתקפה תעופתיות "משותף"	חיל האוויר	020	45
		מתחילים	שימוש קרבי באמצעי הגנ"א	פיתוח ושימוש	021	45
		מתחילים	סוגי ארטילריה	ארטילריה	022	45
		מתחילים	ארטילריה בשטח מול הטנק הראשי בקרב	ארטילריה	023	45

		מתחילים	שימושים היסטוריים בנשק להשמדה המונית	לוחמה כימית	024	60
		מתחילים	נשק כימי והטיפול בו	לוחמה כימית	025	120
		מתחילים	על אודות תקשורת צבאית והשימוש בה	תקשורת	026	90
		מתחילים	אימון קרבי	אימון	027	90
		מתחילים	פיקוד והכשרת המפקד	חובות המטה	028	
		מתחילים	מחקר צבאי מדעי	מחקרים צבאיים	029	
		מתחילים	מחקר קבוצתי	מחקרים צבאיים	030	
סיום רמת מתחילים				סך השעות		
	מתקדמים		מחקר ג'או-צבאי בתכנון צבאי	גיאוגרפיה	031	90
	מתקדמים		דפוסים גיאוגרפיים מיוחדים	גיאוגרפיה	032	120
	מתקדמים		אסטרטגיה צבאית	אסטרטגיה	033	360
	מתקדמים		חובות המפקד והמטה הכללי וארגונו	חובות המטה	034	
	מתקדמים		כללי הכתיבה הצבאית	חובות המטה	035	
	מתקדמים		קישור (liaison)	חובות המטה	036	
	מתקדמים		שיטות עבודה עם מפות	חובות המטה	037	
	מתקדמים		תצלומי אוויר	חובות המטה	038	
	מתקדמים		הנדסת שריון	הנדסה צבאית	039	
	מתקדמים		הריסה (demolition)	הנדסה צבאית	040	60
	מתקדמים		ארגון ושימוש בתצורות משוריינים	פיתוח ושימוש	041	
	מתקדמים		ארגון ושימוש ביחידות ענייני מנהלה	ענייני מנהלה	042	
	מתקדמים		יסודות ועקרונות הקרב ההתקפי	טקטיקה	043	90
	מתקדמים		עקרונות הצעדה וקרב עימות	טקטיקה	044	45
	מתקדמים		עקרונות השימוש בארטילריה בצעדה ובקרבות עימות (confrontational)	ארטילריה	045	45
	מתקדמים		יסודות ועקרונות הקרב הארטילרי	טקטיקה	046	120
	מתקדמים		יסודות השימוש הקרבי בארטילריה במסגרת הגנה	טקטיקה	047	45

	מתקדמים		חזרה לאחור - חסימה	טקטיקה	048	60
	מתקדמים		חזרה לאחור - נסיגה	טקטיקה	049	60
	מתקדמים		שבירת מצור	טקטיקה	050	
	מתקדמים		מעבר דרך קווי הלחימה	טקטיקה	051	
	מתקדמים		לוחמה באזורים הרריים	טקטיקה	052	45
	מתקדמים		הנחתה ימית טקטית	חיל הים	053	60
	מתקדמים		הדיפה של הנחתה ימית "משותף"	חיל הים	054	60
	מתקדמים		מבצע נורמנדי (דיון לאחר קריאה עצמית)	היסטוריה	055	60
	מתקדמים		פיתוח אמל"ח של חיל הים	פיתוח ושימוש	056	45
	מתקדמים		פיתוח אמל"ח של חיל האוויר "משותף"	פיתוח ושימוש	057	45
	מתקדמים		קרב אל עלמיין (דיון לאחר קריאה עצמית)	היסטוריה	058	60
	מתקדמים		הכנה וניהול של טור אימון טקטי	אימון	059	60
	מתקדמים		לוחמה עירונית	טקטיקה	060	120
	מתקדמים		מחקר אישי	מחקרים צבאיים	061	
סיום רמת מתקדמים				סך השעות		
מומחים			מתקפות מנע	אסטרטגיה צבאית	062	45
מומחים			סיוור אסטרטגי (Strategic Reconnaissance)	אסטרטגיה צבאית	063	45
מומחים			עמידה מבצעית-טקטית	אסטרטגיה צבאית	064	180
מומחים			הטעיה טקטית	אסטרטגיה צבאית	065	
מומחים			עקרונות השימוש בכוחות המיוחדים ופעולותיהם	טקטיקה	066	60
מומחים			עקרונות לחימה בתצורות יבשתיות ישראליות	צבאות זרים	067	
מומחים			כיצד מפקד מקבל החלטות בשדה הקרב המודרני?	דרישות	068	45

מומחים			מחקר בוגרים (graduate research)	מחקרים צבאיים	069	
סיום רמת מומחים				סך השעות		